

съда обвинителен акт, а само съдът може да признае подсъдим за виновен в извършено престъпление и да му наложи наказание.

Прокурорът решава дали непълнолетно лице да бъде дадено на съд, след преценка, дали е разбирало извършеното деяние и могло ли е да контролира своите постъпки, въпреки възрастта си. Това обстоятелство се установява чрез изготвяне на съдебно-психиатрична и психологическа експертиза. Когато стореното от непълнолетен престъпление не е с висока степен на обществена опасност, извършено е поради увлечение или лекомислие, спрямо него се налага **възпитателна мярка**. Спрямо малолетните извършители, на които не може да се търси наказателна отговорност, също може да се наложи възпитателна мярка.

Основната цел на възпитателните мерки е децата, извършили закононарушения, да разберат и научат кое е правилното поведение, а не непременно да бъдат наказвани за свои погрешни постъпки; да се предотвратят евентуални бъдещи противоправни прояви и нарушения, както и с цел тяхната интеграция в обществото. Възпитателните мерки са общо 13 на брой и са посочени в ЗБППМН. Най-леката е предупреждение, а най-тежката – настаняване във възпитателно училище – интернат. Те се налагат от специална комисия.

В производствата, водени срещу непълнолетен извършител, задължително участва защитник –

адвокат, който следи за спазване на правата му. Ако наказателното дело приключи с осъждане, съдът може да наложи някое от следните **видове наказания**:

- лишаване от свобода;
- пробация;
- обществено порицание;
- лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност.

Поради непълнолетието на подсъдимия, съдът не може да му наложи най-тежките наказания – доживотен затвор или доживотен затвор без право на замяна, а другите възможни наказания ще трябва да бъдат намалени или заменени по силата на изрична законова разпоредба.

Наказателната отговорност не се изчерпва с изтърпяване на наказанието. Влязлото в сила осъждане за извършено престъпление се вписва в т. нар. „Свидетелство за съдимост“, което се изисква при постъпване на работа, тъй като чистото съдебно минало е законово условие за заемане на много длъжности.

Автори на рисунките са ученици – участници в конкурс на Районен съд - Добрич.

Отпечатването на брошурата е финансирано от ВСС и се разпространява безплатно сред участниците в Образователната програма „Съдебната власт – информиран избор и гражданско доверие. Отворени съдилища и прокуратури“, осъществявана съвместно с МОН.

ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОБРАЗОВАТЕЛНА ПРОГРАМА „СЪДЕБНАТА ВЛАСТ – ИНФОРМИРАН ИЗБОР И ГРАЖДАНСКО ДОВЕРИЕ. ОТВОРЕНИ СЪДИЛИЩА И ПРОКУРАТУРИ“

УЧАСТИЕ НА ДЕЦАТА В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

Участват ли децата в съдебни дела?

С грижа за децата българското законодателство предвижда конкретни условия за тяхното участие в съдебни дела, съобразени с възрастта им. Правата на детето са поставени в основата на процесите в гражданското и административното право. Дете може да участва в бракоразводен процес, в съдебен процес по установяване или отнемане на родителски права, в процес по осиновяване, в процедури по Закона за закрила на детето. Всички тези процедури се провеждат по отделни правила, от специализирани органи, като целят закрила на детето и са в негов интерес.

Наказателният процес е насочен към защита на обществения интерес за разкриване и наказване на извършителите на престъпни деяния. Всички граждани са задължени да уведомят полицията и прокуратурата незабавно, щом узнаят за извършено престъпление от общ характер, и след събрани достатъчно данни, се образува наказателно производство. Детето става участник в него, ако е извършител на престъпление или свидетел на престъпно деяние, като е възможно да бъде и пострадало лице.

Какво е значението на възрастта за наказателната отговорност на децата?

Наказателна отговорност се носи само за извършено престъпление и едно от условията е навършването на определена възраст. В България наказателноотговорни са **пълнолетните лица** - навършилите 18 години. До навършване на 14 години децата са **малолетни** и не носят на-

казателна отговорност, а от 14 до 18 години са **непълнолетни** и са наказателноотговорни, но при определени условия. Реализирането на наказателната отговорност при непълнолетните извършители е подчинено на основната цел – да бъдат превъзпитани и подготвени за общественнополезен труд.

Къде са записани особените правила, определящи наказателната отговорност на децата?

- В Наказателния кодекс са описани видовете престъпления и наказанията, предвидени при тяхното извършване.
- В Наказателно-процесуалния кодекс са записани процесуалните правила, отнасящи се до ненавършилите пълнолетие лица.
- В Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) са описани видовете възпитателни мерки и процедурата за тяхното налагане.

Може ли дете да участва в процеса като свидетел/пострадал?

Децата могат да участват в наказателния процес както като свидетели, така и като пострадали. Пострадалият е лице, което е претърпяло някакви вреди от престъплението. Свидетелят пък е лице, което е видяло, чуло или научило нещо важно, което се е случило и трябва да го разкаже с подробности. Когато непълнолетният бъде призован като свидетел, той може да поиска да се конституира като пострадали, за да се ползва от посочените права в наказателния процес.

Дете може да участва в **процедури** по: **разпознаване**, с цел установяване на извършителя; **освидетелстване**, когато по тялото и дрехите му има следи от извършено престъпление; **съдебно-психиатрична експертиза**, с цел установяване дали то правилно е възприело и възприема фактите от действителността, и дали може да ги възпроизведе правилно.

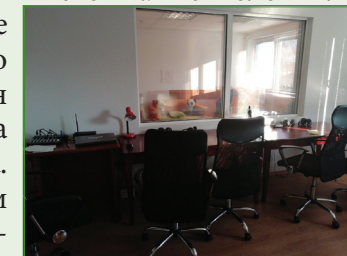

При какви условия се провежда разпит на дете?

При участие като пострадали или свидетел в наказателен процес, детето трябва да бъде разпитано и то е длъжно да се яви пред съответния орган. Законът предвижда това да стане в присъствието на психолог или

педагог. Родител може да присъства, само ако разследващият орган прецени, че това няма да попречи на разпита. Младешите между 14 и 18-годишна възраст могат да бъдат наказани за лъжесвидетелстване, ако не дадат достоверни показания. Изслушването на деца - свидетели, може да стане и извън съдебната зала, в т. н. „синя стая“. Това е специално помещение, разделено с огледална стена. От едната страна на „синята стая“ са детето и психологът. Те не виждат другото помещение, където се намират следователят/съдът и техниката за записване на разпита.

Как децата носят наказателна отговорност?

Единствено прокурор може да привлича към наказателна отговорност, като изготвя и внася в